

ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ ЯК НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Лопушинський І. П.

*доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
в.о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Слободян Л. Я.

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Водночас перед багатьма громадянами України стоїть низка бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі в культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах – від доступності до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя.

Зважаючи на це, перед органами публічної влади України постає проблема вирішення завдання створення безбар'єрного простору в різних аспектах життя людини.

Як відомо, безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [6].

Водночас відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але й призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми наявні в загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне

несприйняття, бар'єри в доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [6].

З метою створення рівних можливостей для всіх суспільних груп населення для самореалізації, здобуття освіти, працевлаштування, розвитку здібностей та потенціалу, забезпечення системного та комплексного підходу щодо реалізації принципів соціальної, економічної, політичної, цифрової та фізичної безбар'єрності, підтримуючи ініціативу громадськості Президент України своїм Указом від 03 грудня 2020 року № 533/2020 «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» [5] доручив Кабінету Міністрів України із залученням Національного інституту стратегічних досліджень, представників державних органів та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, учених, експертів, з урахуванням кращого вітчизняного та міжнародного досвіду розробити та затвердити Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні, спрямовану на поширення практик інклюзії, недискримінації, упровадження принципів доступності та універсального дизайну для забезпечення рівних можливостей для всіх суспільних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, літніх людей, молоді, жінок, а також батьків малолітніх дітей та дітей з інвалідністю [5].

Як наголошує перша леді України Олена Зеленська, «безбар'єрність – це філософія суспільства без обмежень. Це про внутрішню готовність створювати середовище, у якому буде комфортно всім. До Плану заходів залучена потужна команда – це представники влади разом із представниками громадськості. Я б навіть назвала це не План заходів, а План змін. І це про зміни, які можуть бути втілені в найближчі два роки та мають сприяти тому, щоб безбар'єрність стала новою суспільною нормою» [4].

Саме тому з ініціативи першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» Кабінетом Міністрів України на виконання доручення Президента України було ухвалено Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року та затверджено план заходів з її реалізації на 2021 та 2022 роки [6].

Національна стратегія передбачає такі напрями: фізична безбар'єрність, інформаційна безбар'єрність, цифрова безбар'єрність, суспільна та громадянська безбар'єрність, освітня безбар'єрність та економічна безбар'єрність [6].

Питання безбар'єрності з початком 24 лютого 2022 року повномасштабного вторгнення Російської Федерації на суверенну

території Української держави в нашій країні звучить усе голосніше і продовжує набувати ваги, оскільки результативність роботи, зокрема, залежить від сформованого комфортного та безбар'єрного середовища.

У зв'язку з цим Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) було підготовлено Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах [2] та Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування [3].

Методичні рекомендації стануть у нагоді фахівцям з управління персоналом і керівникам у державних органах та органах місцевого самоврядування під час створення безперешкодного середовища, забезпечення рівних можливостей державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, професійного та особистісного розвитку, кар'єрного зростання.

Документи, серед іншого, містять: процедуру визначення стану безбар'єрності на робочому місці з відповідним алгоритмом дій; методологію проведення опитування визначення стану безбар'єрності на робочому місці та опрацювання його результатів, а також орієнтовний перелік запитань такого опитування; рекомендації при формуванні фізичної, цифрової та інформаційної безбар'єрності на робочому місці; рекомендації як інтегрувати принципи безбар'єрності в організаційну культуру органу; настанови щодо взаємодії з особами з інвалідністю та ще багато іншого [2; 3].

Отже, очікуваним результатом реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині: отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення; отримувати інформацію в найзручніший спосіб; отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових державних та соціальних послуг; отримати рівні умови участі в усіх сферах життя суспільства; отримати умови та рівні можливості для занять фізичною культурою та спортом; отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них; брати участь у політичних процесах та громадській діяльності; отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти; отримати рівні умови та можливості у сфері зайнятості, а також заняття підприємництвом [6].

Завдяки імплементації Стратегії [6]: безбар'єрність стане наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довго-

строкових рішень та програм на національному та місцевому рівні; кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться виключно на придбання товарів, робіт та послуг, що в розумінні Стратегії [6] будуть доступними для кожного; отримано актуальну інформацію про стан доступності будівель, інфраструктури, транспорту, інформації, цифрових послуг для планування програм та інвестицій в створення безперешкодного середовища; затверджені та запроваджуватимуться стандарти доступу до товарів та послуг, що пропонуються приватним сектором.

На виконання завдань Стратегії [6] наказом Національного агентства України з питань державної служби від 29 вересня 2023 року № 159-23 було затверджено типову загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії» [7].

Над розробленням типової програми працювала робоча група, до складу якої ввійшли представники НАДС, Мінсоцполітики, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ПРООН в Україні, ГО «Безбар'єрність», ГО Центр «Соціальна дія», а також Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності Тетяна Ломакіна.

Загальною метою типової програми стало формування професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії; підвищення рівня обізнаності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо міжнародних і національних стандартів з прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії для забезпечення створення безбар'єрного простору; розвиток умінь державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування організувати безбар'єрний простір в органах державної влади, органах місцевого самоврядування відповідно до вітчизняного законодавства та міжнародних стандартів; формування в державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування культури безбар'єрності в контексті філософії суспільства без обмежень [7].

На думку НАДС, використання типової програми в освітньому процесі різними суб'єктами надання освітніх послуг, що проводять навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, дозволить забезпечити високу якість навчання, зокрема шляхом застосування єдиних підходів до досягнення мети, виконання мінімального нормативного змісту навчання, застосування

уніфікованого переліку освітніх компонентів (модулів/тем та контрольних заходів), їх логічної послідовності та обсягу.

НАДС рекомендує суб'єктам надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдерам) розробляти загальні програми підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії на основі затвердженої НАДС типової програми.

Отже, формування безбар'єрного простору наразі постає новим, затребуваним суспільством напрямком публічної політики в Україні, що має забезпечити в нашій державі створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення – 16.10.2023).

2. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах, затверджені наказом НАДС від 31 березня 2023 року № 51-23/ URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-derzhavnykh-orhanakh> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування, затверджені наказом НАДС від 04 квітня 2023 року № 52–23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia> (дата звернення: 16.10.2023).

4. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/bezbarernist.html> (дата звернення: 16.10.2023).

5. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні : Указ Президента України від 03 грудня 2020 року № 533/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809> (дата звернення: 16.10.2023).

6. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

7. Офіційний вебпортал Національного агентства України з питань державної служби. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/news/> (дата звернення: 16.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-7>

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧИ ДІЙСНО ВСІ ЧИНОВНИКИ НЕДОБРОЧЕСНІ

Марченко А. В.

д. філос. у галузі публічного управління та адміністрування

«І у нас повинно стати тепер ... прикметою невихованості людини все, що різко розминається з демократизмом і ідеєю соціальної справедливості: нахил до розкішного життя, імпонування зверхнім багатством...»

Михайло Грушевський

Згідно з Конституцією України єдиним джерелом влади в нашій державі є народ. Влада розподіляється на законодавчу, виконавчу і судову.

При цьому, служителі влади є громадяни України, яких ще називають державними службовцями.

Хоча в авангарді розробки політики завжди є перші особи держави: Президент, Прем'єр-міністр, Спікер Парламенту, Голова Верховного Суду, міністри, але проекти рішень готують їм, а потім і втілюють їх в життя – державні службовці всіх категорій і рангів.

Цікавий факт, в 2014 році, коли після Революції Гідності четвертий Президент України втік до російської федерації, а також після втечі та відсторонення від посад тодішніх топ-посадовців від Партії Регіонів, державний апарат продовжив функціонувати завдяки публічним службовцям середньої ланки.

Їх знання, досвід, патріотизм та вірність присязі дозволили Україні в 2014 році втримати суверенітет та незалежність.

Вказані якості українські чиновники продемонстрували і в 2022 році, після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України.